

מבט על, גיליון 608, 22 בספטמבר 2014

מעזה ללבנון – בעקבות "צוק איתן"

עומר עינב

ישראל סיימה זה מכבר עוד מערכה מול חמאס, אשר טומנת בחובה אתגרים אופרטיביים ואסטרטגיים. על ישראל לקחת בחשבון את ההשלכות הנגזרות מהמערכה ב"צוק איתן" לזירות האחרות, הן בהיבט העכשווי – של מניעת הסלמה והן בהיבט העתידי – השלכות על מערכה אפשרית מול חזבאללה. במילים אחרות, מה חזבאללה יכול ללמוד מהמערכה בעזה וכיצד הדבר ישפיע על אופן הפעלת כוחו נגד ישראל. יש מי שמציינים, כי אויבינו עוקבים בעניין אחר המתרחש, ועל ישראל ליצור אפקט שירתיע אותם, אך במקרה של חזבאללה אין להסתפק באמירה מופשטת זו.

כאשר משווים בין חזבאללה לחמאס עולה, כי באופן הדרגתי – עם התפתחותם הפוליטית של שני ארגונים אלה ובניית יכולותיהם הצבאיות – הם סיגלו לעצמם מאפייני משילות סמי-מדינתיים ובד בבד התייצבו כשני האיומים המדיניים המרכזיים על ישראל, לאור היחלשות הצבאות הסדירים באזור בשנים האחרונות. בעבר התקיים תהליך למידה הדדי בין חזבאללה לחמאס, שנתמך בידי מדינות כאיראן וסוריה. תהליך זה התבטא באימון לוחמי חמאס על ידי חזבאללה ופטרוניו, הדרכה בשיטות לחימה, אספקת אמצעי לחימה וידע לייצור רקטות ולבניית תשתיות תת-קרקעיות כמו גם בהפקת לקחים הדדיים מסבבי הלחימה מול ישראל. גם אם בשנתיים האחרונות חלה התרחקות בין הארגונים, חמאס מיישם תהליכים שהצליחו בחזבאללה, למשל: מעבר למסגרת צבאית היררכית עם מבנה ברור ויכולות פיקוד ושליטה, תוך שמירה על מאפייני לוחמת גרילה; הצטיידות בנשק תלול מסלול בכל הטווחים כמו גם בנשק נגד טנקים, בכלי טייס בלתי מאוישים וכן ניסיון בהטמנת מטענים מתוחכמים ובניית תווך תת-קרקעי מסועף.

בשלוש השנים האחרונות חזבאללה אמנם רוכש ניסיון מבצעי מגוון בלחימה בסוריה, אך בעקבות השקט הממושך בגבול ישראל-לבנון, לעומת הסבבים החוזרים ונשנים בין חמאס לישראל, נוצר היפוך מסוים באופן הלמידה. ב-"צוק איתן" גילה חמאס יצירתיות ביכולת לאתגר את ישראל בתשתית הנרחבת של המנהרות החודרות לתוך שטח ישראל, גיוון בטוחי השיגור של הרקטות ויעילות בהפעלת מנגנון הפיקוד והשליטה. שיטות הלחימה הללו אינן חדשות, אך השימוש הרחב בהן הינו חסר תקדים בהיקפו בעימות של חמאס מול ישראל. נוצר הרושם שחמאס יישם ואף הרחיב במתווה זה את תפישותיו של חזבאללה, עליהן העידו נאומיו של נסראללה בשנים האחרונות. בנאומים אלו, שתוקפו לאחרונה מצד גורמים בישראל, הוא איים, כי במלחמה הבאה הארגון יפתיע את ישראל ויעתיק את שדה הקרב לגליל. ניתן להניח, כי מאחורי אמירה זו עומדת תכנית פעולה שמטרתה פעילות חודרת בהיקף לא ידוע לשטחה הריבוני של ישראל, וקריאת תיגר על צה"ל במרחב האזרחי, דבר שחמאס ניסה לעשות. השאלה החשובה שעולה, היא כיצד ישראל התמודדה עם קשת האיומים מצד חמאס ומה ההשלכות לזירה הצפונית?

בהתמודדות עם מנהרות, ישראל הפגינה יכולת לאיתור חלק גדול מהמנהרות והריסתן, אך עליה להעריך האם יכולת זו תקפה גם לגבול הצפון, שם תנאי הקרקע שונים ומגוונים, וגם עומק הכיסוי המודיעיני של ישראל פחות אפקטיבי. באשר להתמודדות עם שיגורי רקטות, חמאס אימץ את תפישת הפעולה של חזבאללה, המבוססת על ריבוי משגרים המוסתרים מתחת לפני השטח וממוקמים באזורים בנויים, חלקם הגדול מיועד לשיגור חד-פעמי, זאת מתוך הבנה שישראל יכולה לאתר את המשגרים לאחר השיגור ולהשמידם. חזבאללה מחזיק קרוב לוודאי במלאי מוטמן של משגרים וטילים/רקטות, שקיומו יגביל את יכולתה של ישראל לנטרל את מערך

השיגור. בתחום ההגנה האווירית ישראל הוכיחה יכולות משופרות במתן התרעה לאזרחים, ביירוט הרקטות באמצעות "כיפת ברזל" וגם ביירוט כלי טייס בלתי מאוישים. חזבאללה בסיוע איראני ינתח את יכולות היירוט של טילים ורקטות, ינסה לאתר את החולשות והפערים במעטפת ההגנה האווירית הישראלית וסביר, כי יגבש מתווה פעולה של שיגור במטחים, במגוון של רקטות וטילים בעלי טווחים שונים.

בתחום העליונות האווירית, חיל האוויר הישראלי הפגין שליטה מלאה במרחב האווירי, עם יכולות מודיעין גבוהות ויכולות תקיפה מדויקות ויעילות. המודיעין והתקיפות מהאוויר לא סיפקו מענה ראוי נגד היכולות התת-קרקעיות של חמאס, כמו גם נגד מערכי השיגור התת-קרקעיים וגם נגד רשת המנהרות המסועפת. חזבאללה מבין את משמעות העליונות האווירית הישראלית והוא מנסה להצטייד, בהצלחה חלקית, במערכות טילי קרקע-אוויר, כדי לשלול מישראל את חופש הפעולה האווירי ובסבירות נמוכה יותר – את יכולות איסוף המודיעין. בהיבט התמרון הקרקעי, חזבאללה עשוי לחזק את תפישתו המבצעית באשר לפעולה מתוך השטח הבנוי, זאת לאור התמקדות צה"ל בטיפול במנהרות ובהימנעות מכניסה לעומק האזור המאוכלס, בשל חשש לאבדות לכוחותיו ולגרימת נזק סביבתי כבד לאוכלוסייה. עם זאת, ההרס הרב שהוסב לאזורים מסוימים ברצועת עזה יכול ללמד על כוונות ישראל בנוגע לכפרי דרום לבנון, או לרובע הדאחיה בבירות. חזבאללה מוטרד מהמשמעות של תמרון קרקעי נרחב של צה"ל בדרום לבנון ולכן יפעל למשוך את כוחות צה"ל לאזורים בנויים עמוסים במארבים, שיקלו עליו להסב אבדות כבדות לכוחות צה"ל ולמנוע כל דימוי של ניצחון לצד הישראלי. הוא יעשה זאת תוך יצירת ההתאמות הנדרשות לאור ההבדלים הניכרים בתנאי השטח ובמאפייני הלחימה בין רצועת עזה לדרום לבנון.

במקביל ללחימה ברצועת עזה, חמאס ניסה לגרום להסלמה בזירות נוספות, בגדה המערבית, בדרום לבנון ואף בתוך ישראל, באמצעות עידוד מחאה של ערביי ישראל. חזבאללה יכול להסיק, כי אולי נדרש להרחיב את זירת הלחימה מול ישראל לזירות נוספות ברמת הגולן, שם לחזבאללה יש כיום תשתיות ונוכחות, ואף זירה הפלסטינית. זירת מלחמה הכוללת גם את לבנון וגם את רמת הגולן תחייב את ישראל להשקיע תשומות רבות, גיוס מילואים נרחב, דבר שיפגע בכלכלה הישראלית, אם תיגרר, כמו ברצועה, למערכה ממושכת. קשה לדעת מה טומן עימות דו-זירתי או רב-זירתי, אך סביר שנידרש למשמעויות תרחיש שכזה בעימות הבא.

הנושא האחרון להתייחסות בהקשר זה הוא מרחב ההחלטה הישראלי. חזבאללה נדרש לנתח מסרים סותרים שעלו במהלך "צוק איתן", מחד תמיכה ציבורית גורפת בישראל להרחבת המבצע, כמו גם עידוד מצד מצרים ופסיביות יחסית של העולם המערבי, אל מול חוסר רצון מופגן של ממשלת ישראל לבצע מהלך קרקעי נוסף ברצועה. בד בבד, חזבאללה עשוי להבין, כי ישראל מוכנה למערכה ממושכת שיש בה היבטים של התשה, כאשר החוסן הלאומי בישראל הוכיח יציבות יחסית. בהקשר נשאלת השאלה: כיצד חזבאללה ישקלל נתונים אלה, האם מערכה ממושכת מתאימה לתפישתו והאם ינסה למקד מאמץ בערעור החוסן הלאומי בישראל.

לסיכום, בהינתן ההנחות האלה ישראל חייבת להכין עצמה להפתעה האסטרטגית הבאה של חזבאללה, כדי לנטרל את האפקט שלה ולהשיג יתרון במערכה. יתכן שיהיה מדובר במהלך התקפי בשטח ישראל, יתכן שייעשה שימוש באמצעי לחימה מפתיעים, כך או אחרת הדבר המהותי שישראל חייבת לזכור הוא קיום הלימוד ההדדי בין חמאס לחזבאללה, שמופרה ומועשר עם כל סבב לחימה. הואיל ואלו שני האיומים המידיים הקיימים כעת בגבולותיה, לא ניתן להפחית במשמעות של מדיניות מול גורם אחד כמשפיעה על הגורם השני. לפיכך, הלקחים מאסטרטגיית ניהולו של מבצע "צוק איתן" מחייבים להתייחס גם להשלכות על עימותים עתידיים בזירות אחרות, ובעיקר בזירה הצפונית מול חזבאללה.